

KNJIŽEVNOST.

Tujski promet. Spisal dr. Fr. Detela. Založila »Slovenska Matica« 1912. Detela se prišteva starejši generaciji slovenskih pisateljev in nosi njene tradicije, je pa samorastla pisateljska individualnost, ki ustvarja preko vseh struj proizvode stalne vrednosti. Tudi povest »Tujski promet« odseva vse te sposobnosti Detelove umetnosti, ki je tem večjega vpoštevanja vredna, čim bolj ginevajo v našem modernem slovstvu vrline, ki so odlikovale takozvano staro šolo. Kar Detela predvsem ume, to je karakterizacija celih situacij, psihologija celega določenega okoliša, tipično označevanje stalnega kroga ljudi, njihovega mišljenja, veselja in trpljenja. Detela časih rajši zanemari tisto minuciozno risanje posameznih značajev, ki se vtaplja celo v tajne človeške fiziognomije, kakor da bi opustil

ISMAIL KEMAL
voditelj Albancev.

tisti njemu tako zelo lastni način karakterizacije celotnega miljeja. Vendar pa stopajo v njegovih romanih posamezne osebe zadosti krepko iz ozadja, tako n. pr. tudi v »Tujskem prometu« Petan, Zefa, Andrej in Urša, dočim so drugi kot karakterji sami zase manj ostro označeni. Druga posebnost Detelova je tista fina ironija, ki seva iz vsakega stavka in z neko bonhomijo osmešuje male ljudi v malenkostnih razmerah, katere zna le malokdo tako spretno zadeti kakor on, kajti Detelova ironija ni žgoča in ostra, ampak dobrovoljna in brez vsakega »šomaštarskega« tona po načelu: Tout comprendre c'est tout pardonner. Detela pa ume tudi samega sebe povsod potisniti v ozadje, vsaj v »Tujskem prometu« se je pisatelj ogibal subjektivnega presojanja značajev in dogodkov ter se vsi značaji razodevajo v svoji tragiki in v svojem humorju sami in tendenca se iz dogodkov razvija brez moteče vsiljivosti. Četudi psihološka motivacija ni povsod dovršena, teče dejanje gladko in je predmet strogo in

jasno disponiran. Govorica je ravnokakor kakor posamezne situacije popolnoma prilagodena ljudem in kraju, originalna in zanimiva. Detelovi romani bodo zato vedno našli čitateljev in ljubiteljev. Mi moremo izreči le željo, da bi se pisatelj s svojim prikupljivim humorjem, s katerim obvlada naše ljudi in naše razmere, lotil še večkrat večjega problema v našem malem narodu.

F. T.

Slovenska narodna mladina. Spisal Iv. Ev. Stuhec. Če bi bila dobra volja ali mladeniško navdušenje merilo za vrlino knjige — tedaj bi bila knjiga: Naša narodna mladina — res nekaj vredna knjiga. — Žal pa, da dobra volja najmanj odločuje o vrlini kake knjige. — Zato treba predvsem, da pisatelj obvlada stvarino, ki modruje o njej, treba, da jo razume in da ima zmožnost to tudi čitatelju podati v razumljivi obliki. Navdušenje samo brez izkušenj, brez znanja v knjigi izvabi pametnemu človeku z obraza kvečjemu pomilovalen usmev. Kaj bi rekel pisatelj o mladem človeku, ki se ni učil nobenega rokodelstva, pa bi se vseh lotil in razstavil čevlje, suknjiče, ključe, sedla, kolesa, risbe, kipe itd., in to seveda vse potvarjeno? Vsakdo, ki bi videl tako razstavo, bi rekel razstavitelju: »Priatelj, kar hitro zapri svojo razstavo in uniči te nestvore — pa pojdi in nauči se enega rokodelstva in ko boš mojster, tedaj zopet poizkusi.« — Pisatelj sam je istega mnenja: Ako človek nima pojma ne na enem, ne na drugem polju, je vse javno delo, če bi ga tudi rad opravljal in ga že tudi opravlja, ničevno. Za vsako delo mora človek imeti neko veselje, neko navdušenje, mora imeti vpogled v dotično delo ter ga natančno pojmovati (stran 108). Naših pojmov še ni obšla zarja, še manj je prišel dnevni svit pojmov (stran 113). Pisatelj res nima nobenega pojma o stvareh, ki jih razpravlja, zato pa je vsa njegova knjiga nedozorelo skrupucalo, ki obsega 452 strani, pa bi se dalo na 50 straneh prav lepo in jasno povedati. — Skoz vsa knjigo se kakor rdeča nit prede fraza o osamoosvoji na narodnem, gospodarskem in kulturnem polju — vsaj stokrat se ponavlja ta fraza in vendar je to narodno, gospodarsko in kulturno polje na koncu knjige še vedno sama — ledina. — Pisatelj se ne zaveda nobenih načel, nima nobene logike, nobene doslednosti. Kar gradi na eni strani, podira na drugi. Kakšnih načel je pisatelj, kaže stavek: Naši mladini naj bi bila narodnost v vseh tuzemskih stvareh in v bojevanju za narod najvišje načelo. Le kadar gre za posmrtno življenje, naj stopi religija na prvo mesto (stran 198). Priatelj, to je kubus nezmisli. — Pametni ljudje so bili splošno do sedaj glede mladine te misli, da naj se mladina uči, in ko bo kaj znala, naj druge uči in dela. Naš pisatelj pa ni te misli, po njegovem mnenju mora mladina vse v roke vzeti, sicer da bo vse vrag vzela. — Knjiga nam kaže pisatelja frazerja-samouka, ki hlastno bere vse, kar mu nudijo slovenske knjige in časniki, ki pa ni prebavil in si duševno osvojil nobene stvarine. Bog ne daj, da bi bila naša mladina tako konfuzna in breznačelna, kakor je to navodilo zanjo. S tako mladino bi ne vedeli drugam kakor — na tlako — ali pa v Ameriko. Tipična je ta